

ПРОБЛЕМАТИКА РЕЄСТРАЦІЇ ФОТОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА: УКРАЇНА, США ТА ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

Ольга Улітіна,

*аспірант, молодший науковий співробітник НДІ інтелектуальної власності
НАПрН України*

У статті розглядається проблематика реєстрації об'єктів авторського права на прикладі фотографічних творів. Проведено аналіз схем, відповідно до яких здійснюється реєстрація авторських прав на фотографічні твори у таких країнах, як Україна, США та Великобританія. Висловлена пропозиція щодо зміни процесу реєстрації авторських прав.

Ключові слова: авторське право, фотографічний твір, реєстрація авторського права, реєстрація прав на фотографічний твір

Одним з найважливіших принципів сучасного авторського права є презумпція авторства, тобто авторство визнається юридично достовірним, якщо не буде доведено зворотнє. Право автора на створений ним твір виникає з моменту створення твору. Ці норми, закріплені в Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів (п. 2 ст. 5) [1], передбачають відсутність необхідності реєстрації авторських прав. Однак питання, наскільки такий підхід є правильним, все ще лишається актуальним.

Відповідно до чинної системи реєстрації авторських прав, автор після створення твору отримує всі можливі майнові та немайнові права на твір. Однак в умовах цифрового розвитку та великого впливу мережі Інтернет на суспільне життя, така система захисту вже не є ефективною.

З одного боку, автор справді отримує весь спектр прав щодо створеного ним твору з моменту його появи, проте з другого боку, часто автор отримує значно ширше коло прав, ніж він по-

требує. Сучасний розвиток технологій призводить до того, що багато авторів і діячів у галузі авторського права обстоюють відкритий доступ для публіки до власних творів, наполягаючи на зміні законодавства в галузі авторського права. Звісно, можна вказати таким авторам, що вони не зобов'язані користуватися всіма наданими їм правами, проте власне система їхнього захисту значно впливає, зокрема, й на рівень піратства в цій сфері. Крім цього, обмеження доступу до об'єктів авторського права значно впливає на рівень культурного розвитку суспільства.

Наприклад, за сучасною схемою здійснення авторських прав, автор створює твір, публікує його та планує користуватися ним виключно в такому руслі, тобто публікувати його примірники й отримувати за це винагороду. Інша особа вирішує змінити цей твір — перекласти текст, відредагувати фотографію, зробити аранжування музики. По-перше, потрібно отримувати дозвіл автора на це, який не збирався отримувати винагороду за таке

використання свого твору. По-друге, якщо змінити твір без дозволу автора, то будуть порушені його права, які в цілому до моменту порушення не були потрібні автору.

А тепер розглянемо дещо іншу систему захисту. Автор створює твір, він планує отримувати винагороду тільки за розповсюдження примірників твору протягом 5 років, та отримати певну суму за цей час. Він реєструє це своє право на твір, сплачує державний внесок у розмірі, що вираховується відповідно до суми, яку він планує отримати по закінченню строку охорони його права. Інша особа вирішує перекласти цей твір, вона може це безперешкодно зробити без дозволу автора. Адже, вона не зачіпає права автора, проте суспільство отримує переклад, який не планувався автором.

Якщо ж особа вирішила незаконно отримувати винагороду за розповсюдження примірників авторського твору, тобто порушує зареєстроване авторське право, то вона повинна виплатити авторові штраф у розмірі отриманої грошової суми. Якщо, особа, що порушила право не може виплатити штраф, то автор отримує цю суму від держави за рахунок тих коштів, які сплачуються для реєстрації права. Отже, по закінченні строку охорони, який можна подовжити за бажанням, виключно від автора залежить, чи отримує він суму, які планував.

Ця схема вимагає обов'язкової реєстрації авторських прав, однак є значно більш ефективною в сучасному суспільстві.

Потрібно зазначити, що обов'язкова реєстрація авторських прав на твори може дати значні покращення системи захисту прав автора в мережі Інтернет, оскільки зацікавленим в охороні та захисті авторського права буде вже не лише автор, але й держава.

Повертаючись до чинної системи реєстрації, ще раз потрібно наголосити, що реєстрація авторського права не є обов'язковою, оскільки охорона

авторських прав не вимагає ніяких формальностей і не залежить від їхніх цінності, призначення тощо.

Розглянемо особливості реєстрації за чинною схемою фотографічних творів в Україні та зарубіжних країнах.

Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. містить норми, які визначають, що досить розмістити власне на фотографії інформацію про автора в такому форматі «© Ім'я Прізвище автора, рік першого опублікування» [2], наприклад, © Ольга Улітіна, 2015. Однак бувають випадки, коли реєстрація необхідна, наприклад для підтвердження авторських прав, або при передачі майнових прав тощо.

Державна реєстрація авторського права в Україні здійснюється відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. [3] та Постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» [4]. Реєстрацію здійснює Державна служба інтелектуальної власності України.

Існують три види реєстрації :

- 1) реєстрація авторського права на твір;
- 2) реєстрація авторського права на службовий твір;
- 3) реєстрація договорів, які стосуються права автора на твір:
  - реєстрація договору про передачу (відчуження) майнових прав на твір;
  - реєстрація договору про передачу виключного права на використання твору;
  - реєстрація договору про передачу невиключного права на використання твору.

Необхідними документами для реєстрації авторського права на фотографічне зображення є:

- заява українською мовою, що складається за встановленою Державною службою інтелектуальної власності формою;

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

- примірник твору у матеріальній формі. Відповідно до абз. 7 п. 15 Постанови Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» твори образотворчого мистецтва, фотографічні твори, зокрема й твори, виконані способами, подібними до фотографії, ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності — у вигляді фотографій (за потреби — кольорових) розміром не менше ніж 9×12 см або слайдів чи на електронному носії, або у вигляді копій на паперовому носії;
- за наявності документ, який свідчить про факт і дату оприлюднення твору;
- документ або копія документа про сплату збору за підготовку до реєстрації авторського права, або копію документа, що підтверджує наявність пільг;
- документ про сплату збору за оформлення та видачу свідоцтва чи копію документа, що підтверджує наявність пільг;
- довіреність, оформлену в установленому порядку, якщо заявка подається довіреною особою.

Заявка на реєстрацію авторського права на службовий твір, окрім перерахованих вище матеріалів, повинна містити ще й документ, що підтверджує, кому належать майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (відповідно до ст. 429 ЦК України) [5].

Розгляд заявки та прийняття рішення про реєстрацію авторського права на твір або про відмову в реєстрації здійснюється протягом місяця від дати надходження правильно оформлених документів заявки (п. 17 Постанови Кабінету Міністрів Украї-

ни «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір»).

Якщо заявка відповідає встановленим вимогам, приймається рішення про реєстрацію авторського права на твір. В іншому випадку заявнику надсилають обґрунтоване рішення про відмову в реєстрації. При цьому документи, подані заявником на реєстрацію, йому не повертаються.

На підставі рішення про реєстрацію авторського права на твір і за наявності документа про сплату збору за оформлення та видачу свідоцтва відомості про реєстрацію авторського права на твір заносяться до Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір. Датою реєстрації авторського права на твір є дата занесення відомостей про реєстрацію до Державного реєстру свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір.

Видача свідоцтва здійснюється Державною службою інтелектуальної власності України в місячний строк від дати реєстрації. Свідоцтво видається безпосередньо заявнику, його довіреній особі або надсилається на адресу, зазначену в заяві.

Відомості про реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, публікуються в каталозі усіх державних реєстрацій авторського права Державної служби інтелектуальної власності України «Каталог державної реєстрації» та в офіційному бюлетені Державної служби інтелектуальної власності України «Авторське право і суміжні права».

Законодавство США також не вимагає обов'язкової реєстрації авторського права, проте передбачає добровільну державну реєстрацію. З 1978 р. у США діє положення про автоматичне виникнення авторського права. До 1978 р. діяло правило, згідно з яким необхідною умовою охорони твору була його реєстрація. Для твору, опублікованого після 01.03.1989 р., позначення авторського права є добровільним. Однак

опубліковані до 01.03.1989 р. твори повинні містити таке позначення, інакше на них не поширюється охорона.

Хоча позначення твору є сьогодні добровільним заходом згідно із законодавством США, воно має переваги, оскільки:

- інформує громадськість про те, що певний твір охороняється авторським правом (і таким чином «відлякує» потенційних порушників);
- ідентифікує власника авторського права та рік першої публікації (таким чином надає третім особам контактну інформацію для отримання ліцензії).

Акт про авторське право наділяє зареєстрований твір певними перевагами:

- якщо твір зареєстрований протягом 5 років з дати його опублікування, реєстрація слугує в суді первісним доказом чинності авторського права на неї;
- якщо реєстрація здійснена протягом 3 місяців після опублікування твору, власник авторського права звільняється від сплати судових витрат або відповідних податків;
- запис про реєстрацію твору вноситься до реєстру творів.

Для того щоб зареєструвати авторське право на твір, потрібно подати заявку до Офісу авторських прав США, що складається з форми, котру потрібно заповнити, сплаченого реєстраційного збору та примірника чи копії твору, що передається на зберігання до Офісу. У сертифікаті, який видає Офіс, зазначається дата подання всіх необхідних документів як дата реєстрації, тому час, необхідний для розгляду заявки, тут не такий важливий. Власне термін, протягом якого розглядається заявка, залежить від обсягів матеріалів, які були подані.

Наразі Офіс пропонує два види подачі заявки на реєстрацію: онлайн варіант і реєстрація на папері.

Онлайн-реєстрація, що здійснюється за допомогою Copyright Office (eCO)

є найбільш оптимальним способом реєстрація для літературних творів, творів візуального мистецтва, аудіовізуальних творів, звукозаписів та ін. Перевагами такого способу є, по-перше, нижча оплата за реєстрацію. По-друге, час розгляду таких заявок значно менший, аніж звичайних «паперових». Також зручною є можливість відстежити он-лайн усі етапи, що їх проходить заявка, та можливість оплатити збір карткою. Так, за даними із сайту Офісу, станом на березень 2015 р. ставки становлять: 35 дол. США для особи, що є єдиним автором твору та подає заявку тільки на один твір, що не створений на замовлення, та 55 дол. США для інших онлайн-заявок.

Реєстрація на папері є дещо складнішою та більш затратною. Так, спочатку потрібно роздрукувати форму, замовити її поштою чи отримати у відділенні, заповнити її, сплатити внесок та надіслати її до Офісу. Розмір внеску становить 85 дол. США.

Відповідно до інформації із сайту Офісу, можлива реєстрація фотографічних творів як в одичному екземплярі, так і групами (колекціями) [6]. Реєстрація декількох фотографій як колекції можлива за таких умов: 1) усі фотографії створені одним автором (якщо як автора зазначено роботодавця, то в заявці може бути включена лише одна робота фотографа); 2) усі фотографії були опубліковані протягом одного календарного року; 3) якщо права на всі фотографічні твори заявлені однією особою.

На відміну від України та США, законодавство Великобританії по суті не передбачає навіть реєстрації авторських прав за бажанням. Однак усе ж існують організації, що займаються фактичною реєстрацією авторських прав за бажанням, хоча ця процедура у Великобританії є значно менш розвинутою ніж у США. Основною метою такої реєстрації є отримання доказу авторства для подальшого захисту твору.

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Сервіс з авторського права Великобританії (UK Copyright Service) займається реєстрацією авторських прав на твори, на фотографічні також. Цей сервіс надає реєстрацію не тільки у Великобританії, але й на міжнародному рівні. Можливо зареєструвати не тільки окрему фотографію, але й цілі добірки, колекції фотографій, що реєструються по суті як один твір, атому грошовий збір також вноситься як за реєстрацію одного твору, що є економічно вигідно авторам.

Сервіс надає можливість здійснити реєстрацію як он-лайн, так і за допомогою пошти. Он-лайн реєстрація є дешевою та здійснюється фактично миттєво у момент надання необхідних матеріалів. Під час он-лайн реєстрації авторові необхідно завантажити свій твір або добірку творів на сайт, а в поштовому форматі необхідно надіслати CD або DVD із записаними файлами.

Також можливо додати твори до зареєстрованих колекцій, якщо додані фотографії мають схожість з уже зареєстрованими та автор не бажає створювати нову реєстрацію для них.

Основне завдання сервісу — можливість отримати свідчення належності твору, тобто це фактично не реєстрація в повному сенсі, однак досить зручно для отримання доказів в суді, якщо виникає порушення права. Однак ступінь захисту прав в такий спосіб значно нижчий, аніж в США.

Водночас у Великобританії досить широко на державному рівні розглядається проблема, так званих, сирітських робіт. Сирітські роботи — це роботи, щодо яких особа автора чи одного з авторів не відома або не може бути встановлена [7]. Ця проблема є наслідком відсутності обов'язкової реєстрації авторських прав, оскільки за загальним правилом будь-яка створена робота охороняється нормами авторського права, проте не завжди є можливими встановити особу автора такої роботи. З технічним розвитком і настанням цифрової ери ця проблема стає дедалі

складнішою та потребує вирішення. Проблема сирітських творів обмежує сферу суспільного надбання, але через відсутність даних про власників авторських прав значна частина творів, які могли би до цієї сфери належати, мають невизначений правовий статус.

Висновки

На цьому етапі розвитку авторського права реєстрація прав є необов'язковою, проте робляться спроби популяризувати її. Однак за сучасної системи захисту авторських прав, автор фактично не потребує реєстрації, хоча це в подальшому й призводить до неможливості захистити свій твір, отримати відшкодування за заподіяну порушеннями шкоду.

Введення обов'язкової реєстрації авторських прав за схемою, що пропонувалась у статті може значно покращити рівень захисту авторських прав, а також підтримати баланс інтересів між суспільством, автором і державою.

Найбільш розвинутою є система реєстрації у США. Вона пропонує он-лайн варіант реєстрації, що є значно швидшим та дешевшим, аніж звичайний. Також, що стосується реєстрації фотографічних творів, є можливою реєстрація групи фотографій, як одного об'єкта, що є вигідним для фотографа.

Реєстрація авторських прав на фотографічні твори у Великобританії є менш розвинутою, проте тут також є можливість он-лайн реєстрації та реєстрації групи фотографій.

Реєстрація прав на фотографічні твори в Україні є більш складною та не передбачає он-лайн реєстрації. Тож, пропонується перейняти зарубіжний досвід і розробити он-лайн реєстрацію. У зв'язку з цим буде можливим підняття плати за звичайну реєстрацію для популяризації он-лайн варіанту, що є простішим, швидшим і повинен бути дешевшим. ♦

Список використаних джерел

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1971 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
2. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_052.
3. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» від 27.12.2001 р. № 1756 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
6. Group Registration of Published Photographs [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.copyright.gov/fls/fl124.html>.
7. Apply for a licence to use an orphan work [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.gov.uk/apply-for-a-licence-to-use-an-orphan-work>.

Надійшла до редакції 31.03.2015 р.

Улітіна О. Проблематика реєстрації фотографічних произведень в умовах цифрового общества: Україна, США і Великобританія. В статті розглядаються проблеми реєстрації об'єктів авторського права на прикладі фотографічних произведень. Зроблено аналіз існуючих схем, в відповідності з якими здійснюється реєстрація авторських прав на фотографічні произведения в таких країнах, як Україна, США і Великобританія. Вноситься пропозиція про зміну процесу реєстрації авторських прав.

Ключові слова: авторське право, фотографічне произведение, реєстрація авторського права, реєстрація права на фотографічне произведение

Ulitina O. Problems of registration of photographic works in a digital society: Ukraine, the United States and the United Kingdom. The article deals with the problem of registration of copyright on photographic works. It contains the analysis of existing schemes, which regulate the registration of copyright on the photographic works in countries such as Ukraine, the United States and the United Kingdom. It is proposed to amend the registration of copyright.

Nowadays registration of the copyright is optional, but some attempts to popularize it are undertaken. However, the current system of copyright presumes that the author does not actually require registration for his rights, although in further it leads to problems with the defense of his work, receiving of compensation for damage caused by violations.

The introduction of compulsory registration of copyright can significantly improve the situation in this sphere, it may lead to more efficient protection of rights in a digital environment.

This paper proposes the introduction of the system of registration requirement for copyright, as this procedure will improve the copyright protection and equalize the balance between the author and the society, as well as will help in dealing with «orphan works».

This system of registration will reduce the number of orphan works, that for which it is impossible to identify the personality of the author.

The most advanced is the system of registration in the United States. It offers on-line registration option that is much faster and cheaper than the paper registration. Talking about the registration of photographic works, has to be admitted that it is possible to register a group of pictures under the one title which is much more useful for the photographer.

Copyright registration on photographic works in the UK is less developed, but there is also the possibility of on-line registration and registration of collections of photos.

Registration of photographic works in Ukraine is more complicated and does not provide online registration. Therefore, it is proposed to adopt foreign experience and maintain the online registration in our country. Online registration will allow to raise the fees for regular registration. This will make online registration more popular because it is more simple, fast and cheap than paper one.

Keywords: copyright, photographic work, copyright registration, registration of copyright on the photographic work.